Korumanın Yasal ve Yönetsel Boyutları

Bereketli Topraklardan Beton Bloklara*

Bülent Duru, Menaf Turan

Türkiye'de yaşam ortamlarına, kentlere ve doğaya ilişkin sorunlar öteden beri ikincil öneme sahip olmuş, yazılı ve görsel basında kendisine ekonomiden, siyasetten, spordan sonra, ancak eğitim ve sağlık ile aynı düzeyde yer bulabilmiştir.

Oysa bugün durum çok farklı; kentleşme ve çevre sorunları daha önce hiç görülmedik biçimde önem kazandı. Hemen hergün nükleer santral yapımından HES'lere, İstanbul'daki çılgın projelerden TOKİ konutlarına kadar pek çok konu gündemin ilk sıralarında kendisine yer bulabiliyor.

Acaba bu iyi bir şey, hayırlı bir gelişme midir? Keşke soruya yanıtımız "evet" olabilseydi; keşke kentleşme ve çevre sorunları ile ilgili konular yine eskiden olduğunu gibi gündemin ancak alt sıralarını doldurabilseydi. Ne yazık ki söz konusu "önem kazanmanın" ardında, yaşadığımız yerlerdeki ve buraların doğayla bağlarındaki sorunların giderek ağırlaşması bulunuyor.

* Koruma ve Peyzaj Mimarlığı Sempozyumu'na sunulan bildiri, 12-13 Mayıs 2011, Peyzaj Mimarları Odası, Ankara.

Türkiye son on yılda adeta kimlik değiştirdi. Bir an önce gelişme, zenginleşme, kalkınma, sanayileşme arzusu öteden beri abartılı olarak dile getirilen "cennet vatan", "dünyanın incisi" gibi sıfatların unutulmasına neden oldu. Türkiye artık güzel, bereketli toprakların üzerine kurulu bir ülke değil; artık Anadolu deyince aklımıza yemyeşil ovalar, el değmemiş ormanlar, bakir koylar gelmiyor. Apartmanların, gökdelenlerin, otellerin, barajların, otoyolların kısacası betonun ülkesi olduk.

Türkiye Güzel Bir Ülke Midir?

Kendisine çevreci diyemeyeceğimiz, hatta belki solda bile görmediğimiz bir ekonomistimize, Ege Cansen'e, "Türkiye orta güzellikte bir ülkedir" satırlarını yazdırtan da bu durum kuşkusuz.[1]

> "Türkiye, coğrafya olarak orta güzellikte bir ülkedir. Kıyıları, ormanları, ovaları ve akarsuları vardır. Ama topraklarının büyük bir kısmı, tarıma ve hatta orman yetişmesine elverişli olmayan dağlık arazilerdir. Türkiye üzerinde uçarken pencereden aşağıya bakın. Güzel bir manzara görmekte zorlanacaksınız. Hal böyle olmakla birlikte Türkiye, bir çöl ülkesi de değildir.
>
> Doğa, her çirkinliği, göze güzel gösteren inanılmaz bir armoni yaratma becerisine sahiptir. Ülkemizin çirkinliği Allah değil, kul yapmasıdır. Uçağınız Türkiye'nin herhangi bir şehrine doğru alçalmaya başladığında, buna yere göğe koyamadığımız İstanbul da dâhildir, göreceğiniz yapılaşmanın çoğu çirkindir. Bir defa arazi kullanımı son derece gayri iktisadidir. Zannedesiniz acemi bir saraç, bir el çantası çıkarmak için bir tabaka deriyi haşat etmiştir. Aşağıya baktıkça mideniz bulanır. Bir tarafta dağınık, düzensiz çarpık, çurpuk yerleşme bölgeleri, diğer tarafta dip dibe girmiş yüz binlerce binadan kurulu yeşil alansız mahalleler. Yeşil olarak kalan yerler, ya eski mezarlıktır ya da kışlanın bahçesidir. Çünkü halk, kendi ülkesini yağmalamaktadır."

Ege Cansen bizlerin doğal çevre üzerinde kurduğu baskıdan, yarattığı yıkımdan söz ederken, bir mizah yazarımızın, Kaan Sezyum'un aşağıdaki satırları hangi ülkeyi, hangi kenti akıllara getiriyor dersiniz?

> "Kalabalık bir evdesiniz, eve sürekli yeni insanlar misafir olarak geliyor, ev tamamen dolmasına rağmen, ev sahibi salona birkaç sandalye daha koyuyor. Eve gelenler, eve sığamıyor, ev sahibiniz bu sefer verandaya branda geriyor. Bir kısım misafir de burada oturmaya başlıyor. Bir süre sonra mutfağı bok götürüyor. Kimse yediğini, içtiğini temizlemiyor. Ev leş gibi oluyor. O esnada ev sahibi hâlâ evin önüne çadırlar yapıyor, eve neden bu kadar insan geldiğini bile düşünmüyor. O esnada tuvalet kuyruğunda beklemekten sıkılan konuklar önce bahçeye, sonra da evin içine işemeye başlıyor. Ev sahibi evin içinde daha rahat hareket edilsin diye koridorları genişletiyor. Evde sürekli bir inşaat başlıyor, her yer pislik içinde. Evin manzarasının en güzel olduğu balkon da biriken kalabalıktan bir süre sonra manzara da görünmez hal alıyor. Evin çok iyi yerde olması dışında hiçbir özelliği kalmıyor. Evde biriken çöpler çevreye hoş olmayan ama sevecen bir hava veriyor. İnsanlar bu çöp eve gelmek, evin eski harika manzarasını görebilmek için dünyanın çeşitli yerlerinden geliyor. Ev sahibi eve kaçak kat çıkıyor bir süre sonra.

[1] Ege Cansen, "Tapu Delinmelidir", **Hürriyet**, 26 Şubat 2011.

> Ev daha da kalabalıklaşıyor, mutfak ve temizlik masraflarını ödeyemediği için evin bazı odalarını kiraya vermeye başlıyor. İşte halimiz büyük ev ablukada."[2]

Doğal, tarihi ve kültürel zenginlik açısından dünyanın en verimli toprakları üzerine kurulmuşuz ama UNESCO Dünya Miras Listesi'ne kültürel ve doğal miras olarak yalnızca dokuz yer ile girebilmişiz örneğin.[3] Her yıl İstanbul'un listeden çıkarılması tehlikesinin gündeme gelmesi de cabası. Birleşmiş Milletler'in bir başka kurumu, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin Türkiye'yi Hasankeyf'i sular altında bırakacak Ilısu Barajı başta olmak üzere baraj ve HES projelerini önem insan hakkı ihlallerine neden olduğu gerekçesiyle uyarması boşuna değil.[4]

Doğal Güzelliklerin Sonu

Bütün doğal güzelliklerimizin yok olma sürecine girdiğini, geriye kalanlarınsa yalnızca yaşamımızı sürdürmemize, temel ihtiyaçlarımızı karşılamaya yetecek doğal varlıklardan ibaret olduğunu söylemek çok abartılı olmaz herhalde. Örneğin, İstanbul'un kuzeyindeki ormanlık alan kentin oksijen ve su kaynağı olarak şimdilik varlığını koruyor; ama üçüncü boğaz köprüsü ve yakınlarda açıklanan çılgın projeden sonra ne olacağı belirsiz. Ankara'nın güneyindeki Gölbaşı yöresi modern alışveriş merkezlerine gitmek istemeyenler için uğrak yerlerden birini oluşturuyor; ancak daha şimdiden çevresinde yükselmeye başlayan gökdelenlerin ve yine AKP'nin seçim vaatlerinden biri olan 500 binlik yeni kentin tehdidi altında…

Diğerlerinin Suçu

Türkiye'de, üzerine kurulu bulunan toprakları sömürme, adeta mirasyedi gibi davranarak, hoyratça kullanma alışkanlığı yeni değil, yalnızca AKP'ye özgü hiç değil. Tek parti döneminde CHP'nin bütün devlet yatırımlarını, askeri tesisleri doğal ve tarihi değerlerin üzerine kurması, 1950'lerde Menderes'li DP'nin İstanbul'u imar etme hevesiyle bugünkü kentsel yıkımın tohumlarını atması, 1980'lerde Özal'lı ANAP'ın ülkenin el değmemiş koylarına termik santral yapma sevdasıyla doğa tahribatını başlatmasını akıllara getirmek gerekir. Kent ve çevre literatürünün geçmişine yapılacak küçük bir gezinti, bugün AKP iktidarı için söylenenlerin çok benzerlerinin darbe sonrası ANAP hükümeti için de sarfedildiğini hemen ortaya koyacaktır.

Madem eskiden de böyleydi, peki şimdi AKP iktidarına neden kızıyoruz, değişen nedir?

---

[2] Kaan Sezyum, "Büyük Ev Ablukada", **Radikal**, 1 Mayıs 2011.

[3] İstanbul'un Tarihi Alanları; Safranbolu Şehri (Karabük); Hattuşaş (Boğazköy)-Hitit Başkenti (Çorum); Nemrut Dağı (Adıyaman-Kahta); Xanthos-Letoon (Antalya-Muğla), Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas), Truva Antik Kenti (Çanakkale) kültürel olarak; Pamukkale-Hierapolis (Denizli); Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) hem kültürel, hem doğal miras olarak listeye alınmıştır.

[4] Submission to the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights for its 46th Session, 2 – 20 May 2011, Dam construction in Turkey and its impact on economic, cultural and social rights, Submitted on 14 March 2011; http://www.dogadernegi.org/bmden-turkiyeye-ilisu-uyarisi.aspx.

AKP'nin Payı

Aradan geçen yaklaşık on yıl içinde aslında üzerinde yaşadığımız topraklara bakışımız, kentsel ve çevresel değerleri algılama biçimimiz hiç değişmedi. AKP iktidarı ile değişen yalnızca bu varlıklara el atma sürecimizin daha da hızlanması, daha da yoğunlaşması, daha da derinleşmesi oldu. Malthus'un "besin miktarı aritmetik artarken nüfus geometrik olarak artar" iddiasını doğrularcasına, bu kez "nüfusumuz aritmetik olarak artarken kentsel ve doğal varlıklara verdiğimiz zarar geometrik olarak" artmaya başladı.

AKP iktidarı döneminde adeta doğal güzelliklerimizin sınırına varmış bulunuyoruz. Son on yıllık dönemde kentsel ve doğal değerlerimize verilen tahribatın önceki dönemlerle karşılaştırılamayacak kadar büyük olduğunu söylemeye gerek bile yok. Ülkenin bütün derelerinin üstünü örten HES'ler, birbiri ardına getirilen nükleer santral projeleri, bütün kıyıları, koyları dolduran oteller, yörenin bütün kültürel varlıklarını toprağa gömen barajlar, kentlerin çeperlerini mantar gibi saran TOKİ binaları… Kısaca burada dökümünü yapma olanağını bulamadığımız sayısız girişim ülkenin doğal, kültürel, kentsel varlıklarını tehdit ediyor.

Muhafazakârların Korumacılığı

Acaba muhafazakâr bir parti kendisini ortaya çıkaran düşünsel geleneklere aykırı biçimde nasıl tarihi ve doğal değerlere saldırabiliyor? Acaba kentsel kültürel değerler, doğal varlıklar üzerine bu kadar acımasızca gidilmesine karşı bugüne değin neden güçlü bir tepki ortaya konamadı? Daha da önemlisi, neden kentsel ve doğal değerlerin yıkımı sonucunu doğuracak projeleri gündeme getiren siyasal partilere bu kadar çok destek veriliyor?

Bu soruların ilk akla gelen yanıtının ekonomik gerekçelere dayanacağı kuşkusuz; ekonomik gelişmesini henüz tamamlayamamış bir ülkenin yurttaşlarının farklı bir tutum alması beklenemez. Her yatırım projesi, her ekonomik girişim, yaşam düzeyinin yükselmesi umudunu doğurmaktadır. Oysa biraz düşününce konunun ekonomik yönleri dışında başka boyutları olduğu da akla gelmektedir. Belki de, doğal, kentsel, tarihi değerlerin yok olması sonucunu doğuracak politikalara üstü kapalı da olsa destek vermemizin ardında kentleşme sürecini çok hızlı yaşamamız, adeta yarım yüzyıl içine sığdırmak zorunda kalmamız bulunmaktadır. Bir başka biçimde söylemek gerekirse, kentte yaşayan bireylerin büyük bölümünün birkaç kuşak öncesi kırsal kesime dayanıyor; bunun da ötesinde yine azımsanmayacak bir bölümünün geride bıraktıkları köyle ilişkileri hala sürüyor. Bir anlamda henüz eski yerleşim yerlerimizle, yaşantımızla bağlarımızı koparmış değiliz. El değmemiş doğanın içinde bulunan köylerse bize yoksulluğu, geride kalmışlığı çağrıştırıyor. Bundan ötürü de doğaya yapılacak her müdahaleyi, onun üzerinde atılacak her adımı ilerleme olarak algılıyoruz. Bu yüzden de, el değmemiş ormanlar, bakir koylar, akıp duran dereler, köylülüğü, yoksulluğu, azgelişmişliği anımsatıyor bize. Dolayısıyla ormanlık alanlara otel yapılması, eski binaların yıkılıp yerlerine gökdelenlerin dikilmesi, "boşu boşuna akan" derelerin üstüne barajlar kurulması hep gelişme olarak görülüyor. AKP'nin yerelde ve merkezde elde ettiği seçim başarılarında söz konusu duygu durumunun payını da hesaba katmak gerekir belki.[5]

[5] Bülent Duru, "Doğayı Akp'den Korumak", **Radikal 2**, 7 Kasım 2011.

Korumada Anlayış Değişikliği

Yukarıdaki tablo karşısında Türkiye'de koruma giderek daha da önem kazanan bir sorun haline geliyor. Bütün bu olumsuz gelişmeler karşısında elde kalan son alanları da kurtarmanın, ancak koruma kavramının nitelik ve nicelik olarak yeniden anlamlandırılmasıyla, var olan düzeneğin yeniden yapılandırılmasıyla olanaklı hale gelebileceğini düşünüyoruz.

Korumanın nitelik açısından dönüştürülmesinden, bugüne değin ekonomik amaçlar doğrultusunda biçimlendirilen, "koruma-kullanma dengesi" ya da "sürdürülebilir kalkınma" sözlerinde anlatımını bulan anlayışın bir yana bırakılarak ekolojik gereksinimlere ve toplumsal adalet ilkelerine yer veren bir yaklaşımın benimsenmesi gereğini anlatmak istiyoruz.

Nicelik açısından dönüşümden ise kentsel alanların giderek kırsal kesimlere doğru genişlemesi ve sanayi/enerji tesislerinin sayılarının çoğalmasıyla ortaya çıkan yeni durum[6] karşısında korumanın hem kentsel hem de kırsal alanların tümünü kapsayacak biçimde genişletilmiş olmasını kastediyoruz.

Kentsel ve Doğal Varlıkların Korunması

Peki acaba korumada ülkemizdeki durum nedir? Bizdeki sistemi kısaca özetleyecek olursak: Türkiye'de kentsel ve çevresel anlamda koruma düzeneği oldukça karmaşık bir yapı sergilemektedir. Bir yandan merkezi ve yerel yönetimlerin planlama yetkilerini belirleyen geleneksel imar düzenlemeleri; bir yandan kültür varlıkların korunması için çıkarılan yasalar; bir yandan orman, kıyı, boğaz, mera gibi yalnızca belirli bir doğal varlık için yapılan düzenlemeler ve son olarak uluslararası bir çevre sözleşmesinin iç hukuka yansıması sonucu oluşan alanlar.

Türkiye'de koruma düzeneğine bakıldığında akla gelecek ilk şey bir karmaşanın hakim olmasıdır. Yasal düzenlemelerin, belirli bir bütünlük ve sistematik içinde değil de, yalnızca dönemin gereksinimleri ve belli kümelerin çıkarları doğrultusunda yapılmasından dolayı, kimi alanlarda yetki ve sorumluluklar iç içe geçmiş, kimi alanlarda da boşluklar oluşmuştur. Merkezi ve yerel yönetimlerin kentsel ve kırsal alanlardaki genel imar yetkilerini dışarıda bırakırsak, çok sayıda yasal düzenlemeye dağılmış olan koruma alanlarını ana hatlarıyla şöyle gösterebiliriz:[7]

[6] Bir anlamda Lewis Mumford'un kent ve kırın evlendirilerek iyi yönlerinin ön plana çıktığı bahçe kent anlayışının tersine, kentin kıra zorla sahip olmasına dayanan zoraki birliktelik.

[7] 6831 sayılı Orman Kanunu (1956); 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (1983); 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu (1983); 2960 sayılı Boğaziçi Kanunu (1983); 383 sayılı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname (1989); 3621 sayılı Kıyı Kanunu (1990); 4342 sayılı Mera Kanunu (1998); 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu (2003); Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği (2004); Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (2005).

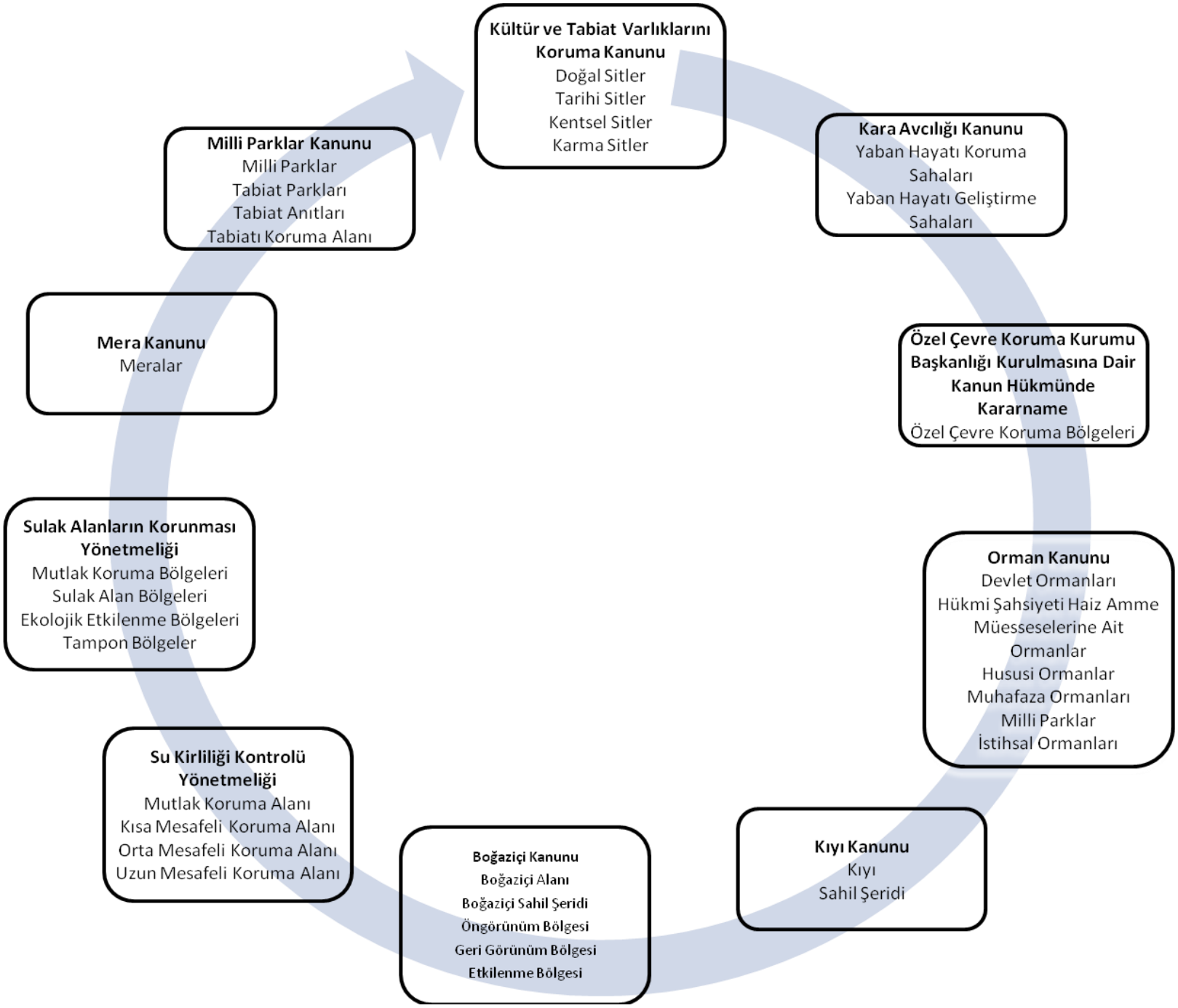
Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu
Doğal Sitler
Tarihi Sitler
Kentsel Sitler
Karma Sitler
Kara Avcılığı Kanunu
Yaban Hayatı Koruma Sahaları
Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları
Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı Kurulmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname
Özel Çevre Koruma Bölgeleri
Orman Kanunu
Devlet Ormanları
Hükmi Şahsiyeti Haiz Amme Müesseselerine Ait Ormanlar
Hususi Ormanlar
Muhafaza Ormanları
Milli Parklar
İstihsal Ormanları
Kıyı Kanunu
Kıyı
Sahil Şeridi
Boğaziçi Kanunu
Boğaziçi Alanı
Boğaziçi Sahil Şeridi
Öngörünüm Bölgesi
Geri Görünüm Bölgesi
Etkilenme Bölgesi
Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği
Mutlak Koruma Alanı
Kısa Mesafeli Koruma Alanı
Orta Mesafeli Koruma Alanı
Uzun Mesafeli Koruma Alanı
Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği
Mutlak Koruma Bölgeleri
Sulak Alan Bölgeleri
Ekolojik Etkilenme Bölgeleri
Tampon Bölgeler
Mera Kanunu
Meralar
Milli Parklar Kanunu
Milli Parklar
Tabiat Parkları
Tabiat Anıtları
Tabiatı Koruma Alanı

AKP Ne Yapıyor?

AKP, 2010 yılının Ekim ayında aniden, yukarıda resmini çizmeye çalıştığımız bu karmaşık durumun giderilmesine yönelik bir adım attığını duyurarak, "Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı"nı gündeme getirdi. "Aniden" diyoruz, çünkü AB'nin bizden istediği çerçeve nitelikteki bir doğa koruma yasasının hazırlıklarının yıllardan beri sürdürüldüğü biliniyordu. Seçimini ve temel yeğlemelerini ekolojiden değil de ekonomiden yapmış bir partinin, o kadar "önemli" konu dururken birdenbire doğa koruma alanında bir yasayı gündeme getirmesi şaşırtıcıydı. Zaten tasarı açıklandığında AKP'nin niyetinin tasarının gerekçesinde[8] açıklandığı gibi AB'ye giriş sürecinin gereklerini yerine getirmek ve doğal varlıkların daha sıkı biçimde korunmasını sağlamak olmadığı hemen anlaşıldı.

Tasarı metni biraz daha ayrıntılı olarak incelendiğinde, en sıkı koruma kuralları uygulanan doğal sitlerin kaldırıldığı, doğal koruma alanlarında bütün yetkilerin hükümetin denetimindeki Çevre ve Orman Bakanlığı'na ve ağırlıklı olarak bürokratlardan oluşan kurullara geçtiği, korunan alanlar için ekolojik değil daha çok ekonomik bakış açısının ürünü olan "koruma-kullanma dengesi" ilkesinin getirildiğini, korunan alanlarda gerekirse "üstün kamu yararı" gerektiren durumlarda plan ve projelerin gerçekleştirilebilmesine olanak tanındığı hemen görülecektir.[9] Söz konusu plan ve projelerin başında HES'lerin ve diğer enerji tesislerinin geldiğini söylemeye gerek yok herhalde.

AB Ne İstiyor?

AB'nin Türkiye'den istediği yalnızca çerçeve nitelikte bir doğa koruma yasası çıkarmamızdı, ekonomik etkinliklerin önünü açan bir düzenleme değil. Öyle olsaydı 2009 yılı İlerleme Raporu'nda "Doğa koruması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. Yaşam alanlarının yitirilmeye devam etmesi endişe vericidir… Doğa koruma ile ilgili politika alanlarındaki mevzuat özel önem gerektirmektedir.", 2010 yılı AB İlerleme Raporu'nda da "Doğa koruması konusunda ilerleme kaydedilmemiştir. TBMM'ye sevk edilen ve Türk Natura 2000 ağına faydalı katkılar sağlayabilecek birçok alanın mevcut koruma düzeyinin kaldırılmasına neden olacak Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı endişelere neden olmuştur." denmezdi.

[8] Tasarının gerekçesinde şöyle denmektedir: Ulusal mevzuatımız, özellikle habitatlar ve türler ile ilgili envanter oluşturulması; habitat ve türlerin izlenmesi için bir sistem kurulması; habitat tipleri ile bu habitat tipleri için özel önemi olan hayvan ve bitki türlerinin tanımlanması ve sınıflandırılması; flora ve fauna ile yaşama ortamlarının fiziki planlarda dikkate alınması; korunan alanlar ağının oluşturulması; yönetim planlarının tanımlanması açısından yetersizdir. Söz konusu eksikliklerin giderilmesi için bu Tasarı hazırlanmıştır.

[9] Bütün yetkileri Çevre ve Orman Bakanlığı'nda toplayan tasarıya göre yeni koruma alanları, Tabiat Koruma Alanı, Milli Park, Tabiat Anıtı, Tür ve Doğal Yaşam Alanı, Özel Çevre Koruma Bölgesi, Tabiat Parkı ve Özel Koruma Alanı'ndan oluşmaktadır.

Herşey Sermayeye

AKP'nin doğal ve kültürel varlıkların korunmasına ilişkin yasal düzenlemeleri yalnızca Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu tasarısı ile sınırlı değil. Her biri başlı başına bir akademik çalışma ve toplumsal direniş konusu olabilecek girişimlere burada ancak birkaç örnek verebiliyoruz: Sözgelimi, 2008 yılında çıkarılan yeni Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nde, 1993 yılından önce "uygulama projeleri onaylanmış veya çevre mevzuatı ve ilgili diğer mevzuat uyarınca yetkili mercilerden izin, ruhsat veya onay ya da kamulaştırma kararı alınmış veya yatırım programına alınmış veya mevzi imar planları onaylanmış projelere veya bu tarihten önce üretim ve/veya işletmeye başladığı belgelenen projelere" ÇED sürecinin uygulanmayacağı karara bağlanmıştı. Yine 2005 yılında, Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun çıkarılmış ama 2010 yılında yapılan değişiklikle, hidrolik enerji de desteklenecek enerji türleri içine alınarak bütün derelerin HES'lerle kaplanmasının önü açılmıştır. Buna benzer biçimde Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği 2010 yılında değiştirilerek hidrolelektrik santrallerin tampon bölgede Bakanlık izni ile yapılmasına olanak tanınmıştır. Yine mer'alar, ormanlar ve tarım topraklarını düzenleyen yasalar ve bu yasalarda çeşitli dönemlerde imar affı niteliği taşıyan değişiklikler yapılmasını Emre Madran'ın deyişiyle "korumanın imar karşısındaki yenilgileri" olarak değerlendirebiliriz.[10] Bu düzenlemelerin hepsinin yargıya taşındığını, bir kısmının iptal edildiğini, diğerlerinin de iptal edilme olasılıklarının güçlü olduklarını söylemekle yetinelim.

Sonsözler

Türkiye artık, bir zamanların bereketli topraklar üzerine kurulu bir tarım ülkesi değil. Ekonomimiz gelişti, küreselleşti; sanayi üretimimiz, ihracatımız arttı; turizmde dünyada ilk ona girmeyi bile başardık. Ancak bütün bunları olumlu gelişmeler olarak kaydederken, doğal ve kültürel varlıklarımızın içine düştüğü durumu hiç sorgulamadık. Oysa sözünü ettiğimiz bütün ekonomik gelişmeler ya bu varlıkların sayesinde gerçekleştirilmişti ya da gerçekleştirilmeleri bu varlıklara zarar veriyordu.

Son dönemde, HES'lerle, nükleer santrallerle, çılgın projelerle çevreci kamuoyunun ve yöre halklarının tepkisini çeken AKP, doğal ve kültürel varlıkları yok etme konusunda kendisinden önceki partilerin açtığı yolda yürürken bayrağı çok ilerilere taşıdı. Her ne kadar ölçümü çok zor olsa da, son on yılda Türkiye çevresinde yaratılan yıkımın öncekilerle karşılaştırılamayacak kadar ağır olduğunu söylemek abartı olmayacaktır.

AKP'nin koruma alanında son dönemde yaptığı tek şeyse, önce AB giriş sürecinin gerekleri doğrultusunda çevreyi koruyucu bir yasa hazırlamak, sonra da onun içine bütün ekonomik etkinlikleri, HES'leri, barajları, maden arama faaliyetlerini serbest bırakan bir düzenleme getirmek.

AKP'nin içinde bulunduğu durumu değerlendirirken Wallerstein'a başvurmak anlamlı olacaktır. Küreselleşmeyi bir ucundan yakalamayı başarmış ekonomimizde, sermaye birikiminin finansal ve mekânsal sınırlarının sonuna ulaşmış bulunuyoruz.[11] Gelişmeyi

[10] Emre Madran, "Tarihi Çevrenin Tarihi, Osmanlı'dan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar-Düzenlemeler", ***Dosya 14***, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Haziran 2009, s. 6-16.

[11] Immanuel Wallerstein, "Ecology and Capitalist Costs of Production: No Exit", Keynote Address at PEWS XXI, **The Global Environment and World-System**, California, Santa Cruz, April 3-5, 1997; Immanuel

sağlayacak yeni yollar bulunamaması, kentsel ve doğal varlıklara el atılması sonucunu doğuruyor; başka bir deyişle, merkezi hükümeti, belediyesi ve sermayedarı ile doğal varlıkları yalnızca sermaye birikimine katkı yaptığı ölçüde dikkate almış bulunuyoruz.

Öyle olmasaydı ülkenin bütün derelerinin üzerine HES'ler kurulmak istenmez, Japonya'daki büyük kazanın hemen ardından üç nükleer tesis yapılacağı kararı açıklanmaz, deprem tehlikesi önümüzde dururken İstanbul için çılgın kanal projeleri tasarlanmaz, bir zamanların bereketli ülkesi beton bloklarına mahkûm edilmezdi.

Wallerstein, **Bildiğimiz Dünyanın Sonu: Yirmi Birinci Yüzyıl İçin Sosyal Bilim**, 2. Basım, Çev. Tuncay Birkan, Metis, İstanbul, 2003, s.87-95.